

מסתורי מגדל בבל: האם המדע הוא אויב או שותף?

מדריך צניחה מכין את הבחורים לצניחה מהמטוס ומשנן את ההוראות האחרונות: "אני דוחף אתכם החוצה, אתם סופרים עד חמש ומושכים את החוט במצנח. אם החוט לא נפתח, אתם סופרים שוב עד חמש ומושכים את החוט הרזרבי. כשתגיעו למטה, ימתין אוטובוס שיחזיר אתכם לבסיס".

הראשון נדחף החוצה וצולל למטה. הוא סופר עד חמש ומושך את החוט, אבל המצנח לא נפתח. הוא סופר שוב ומושך את החוט הרזרבי, אבל המצנח לא נפתח.

הוא אומר: "חסר לי שגם האוטובוס לא ימתין למטה...".

הימים האחרונים הם קורס בצניחה חופשית. נחיתה ממרומי השמים לתהומות הארץ. לפני שבוע בסך הכול רקדנו בעוז עם התורה, לפני שבועיים ישבנו מוקפים בחיבוק של הסוכה, ולפני שלושה שבועות הבטנו בתביעה פנימה לתיקון ותשובה. ועכשיו אנו רצים טרודים ורדופים בדאגות הפרנסה, מבוהלים שמא לא נכניס את הסכומים שמקיימים אותנו.

ובכן, זאת הרגשה מוטעית. לא נפלנו ממרומים ולא נסוגנו מחיבוקו של האלוקים. בסך הכול השתנתה השיטה: קודם עמדנו תחת הפנס וראינו את האור ועכשיו יצאנו החוצה להגשים את התוכניות שלו. כאז כן עתה, אנו הידיים של ההשגחה העליונה, שמביאות לידי פועל את מה שהוא מזמן עבורנו.

כדי להבין את הדברים לעומק, הבה נפתח את אחד הנושאים המרתקים בתורה, שעומדים במרכז פרשת נח ונוגעים ישירות בחיים: המסתורין של מגדל בבל. מה הרגיז את הקב"ה בהקמת העיר והמגדל העצום? הרי על פניו מדובר היה ביוזמה נהדרת שראויה לברכה?

אנו נטען כי בוני המגדל שאפו להחליף את האלוקים. לראשונה בתולדות הבריאה, הצליחו המדענים לייצר לבנה סינטטית, מחומרים מלאכותיים, שאינה באה מהטבע ובעצם אינה מעשי ידי ה'. בהמשך לכך שאפו לפתור את כל בעיות הקיום שיחסכו את התלות בקב"ה והפנייה אליו.

אבל הם טעו בהבנה מהותית: המדע הוא שליחות ולא תחרות. הדרישה הראשונה שמציב ה' בפני האדם היא "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" ולכן חכמת המדענים היא ברכה ששורה בהם כדי לבנות ולשכלל את העולם. אתגר זהה ניצב בפני כל אחד מאתנו: לזכור את הנותן לך כוח לעשות חיל. להעמיד מול העיניים את העובדה שהעשייה השגרתית היא אינה גורם עצמאי, אלא עוד סוג של נס, שרק פועל בדרכים נסתרות ובאמצעות הידיים שלנו.

ב. פרשת נח עוסקת בשני מאורעות כבירים ששינו את העולם: המבול והפלגה. המבול החריב את העולם, איפס את המציאות ובעצם הביא לבריאה מחודשת של העולם. ואילו הפלגה פיצרה את האנושות בקצוות תבל, הביאה להקמת הלאומים השונים ולהמצאת ריבוי השפות.

נעיר כי מעבר לחשיבות הרוחנית של הסיפור, הוא נושא גם משמעות סוציולוגית ובלשנית חשובה: הוא מסביר איך נוצרו הלאומים והשפות? כיצד קרה שלמרות שכל בני האדם נולדו מאבא אחד וגדלו בבית אחד, אנו פזורים על פני נקודות רחוקות ומדברים שפות שונות? הכול הוא תוצאה של סיפור המגדל, שבלבל את התקשורת בין בני האדם וגרם לכך שכל אומה תייצר שפה פרטית משלה.

הסיפור מתרחש זמן מה¹ אחרי המבול. עולם חדש קם ושגשג ויצר הצלחות: שם, חם ויפת, בני נח, פרו ורבו וילדו בנים ונכדים לרוב שהתפשטו בכל הארץ. כראוי לבני משפחה מאוחדת, נכדי נח דיברו

¹ רש"י אומר שפילוג האומות התרחש בימי "פלג", שהיה צאצא, דור חמישי לנח (פלג בן עבר בן שלח בן ארפכשד בן שם). הרד"ק אומר שהיה זה 340 שנה אחרי המבול. מצד שני, מדרש רבה (לחב) אומר שדור

שפה אחת והחזיקו אידיאולוגיה משותפת ובמקביל צמחו ושלחו ענפים והפכו להיות אומות ועמים שהם היסודות לשבעים אומות העולם ועמי האנושות המוכרים לנו.

אבל ההתרחבות המהירה של משפחת האדם, העלתה חששות טריטוריאליים:

1. בראשית יא: ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים: ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער... ויאמרו איש אל רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחמר: הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם, פן נפוץ על פני כל הארץ.

האומות חששו כי ההתפשטות עלולה להחזיר את התחרות על הטריטוריה, הכוח והנכסים שאפיון את התקופה שלפני המבול ויביא לחמס, מלחמות והרג.

כלי יקר: חששו פן ע"י שיתרבו בארץ יתפזרו... ויבאו לידי מלחמות כי תמיד מלחמה מצויה בין יושבי מדינה זו ליושבי מדינה אחרת. לפיכך נבנה מגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם, כי בנוהג שבעולם שכל אדם יש לו חשק ורצון לבא לדור בעיר גדולה מקום קבוץ אנשים רבים ואז נהיה לעם אחד.

הם מקיימים את וועידת האומות המאוחדות הראשונה ומחליטים להישאר מאוחדים. להקים עיר ענקית ובראשה מגדל. בעיר יישארו מכוונסים כל בני האדם וימשיכו לדבר שפה אחת ו"דברים אחדים": יתרכזו סביב אידיאולוגיה כלכלית מוסכמת ויפתרו את הבעיות בדרכי שיתוף. זאת תהיה הממלכה הקוסמופוליטית הגדולה, בה יצמח "עם עולם", ללא לאומים וללא רגשות מדיניים. ואילו המגדל האדיר שיזדקף בראש העיר, יזכיר לאלו שהתרחקו את הדרך לאן לחזור.

הם מתקבצים בבבקה בשם שנער, השוכנת בעיראק של ימינו, בין הנהרות הפרת והחידקל, ומתחילים להגשים את התוכנית הגרנדיוזית. הייתה רק בעיה אחת: חומרי בנייה להקמת העיר והמגדל האימתניים. הם שכנו בבקעה, שבה אין הרים לחצוב אבן ואין מלט טבעי להדבקה, שהוא סיד מגובל במים שנעשה משריפת האבן. עלה אפוא רעיון יצירתי: לראשונה בהיסטוריה יצרו אבן ומלט סינטטיים: לבנה, שנוצרת משריפת והקשיית עפר, וגם יצרו טיט להדבקה מחול ועפר.

רד"ק: 'ותהי להם הלבנה לאבן' – והיתה להם הלבנה לבנין במקום אבן, כי אין אבנים בבבל. 'והחמר היה להם לחמר' – החמר הוא טיט מגבל עפר ומים, וחמר הוא המגבל מסייד ומחול במים, ושם לא היה להם אבנים שיהיו שורפים לסייד ולכן היה להם החמר במקום החמר.

וכאן מתרחשת הפתעה: במקום לברך אותם על ההרמוניה וההתקדמות המוסרית אחרי המבול, וגם לשבח את הפריצה המדעית המרשימה, הקב"ה מגיב בדרך חריפה:

2. בראשית יא: ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם.. ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות: הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו איש שפת רעהו: ויפץ ה' אתם משם על פני כל הארץ... על כן קרא שמה בבל כי שם בלל ה' שפת כל הארץ ומשם הפיצם ה' על פני כל הארץ.

ניתן לשמוע בתגובה האלוקית אפילו 'חשש' מפני התוכנית. בעוד שאצל דור המבול, שמענו כעס ואכזבה מהדרך בה חיו, כאן שומעים תגובה חריפה פי כמה: **דאגה** כביכול מפני המזימה המבהילה שלהם. בתגובה נוקט ה' בנשק העוצמתי ביותר בין בני אדם שנותרים חיים ולוקח מהם את התקשורת, וכשאינן תקשורת אין חיים. ה' מבלבל את השפה וכשאחד מבקש אבן, חברו מביא פטיש, וכשהוא מבקש פטיש – הוא מקבל אבן. וכך הרגו זה את זה, עד שנפרדו והתפזרו על פני כל הארץ.

שם זרעו נשארים במזרח, באזור בבל, יפת זרעו הולכים למערב ומקימים את אירופה, וקם זרעו מדרימים לאפריקה. כל אומה עוברת לדבר שפה שונה ועל שם התפוצה הגדולה הם מכונים בתור "דור הפלגה", כי בימיהם נפלגה הארץ.

הפלגה החל "שנתיים אחרי המבול". כדי למנוע מחלוקת במציאות צריך לומר, שתנועת בניית העיר החלה סמוך למבול, אבל צברה תאוצה בהדרגה והתגובה האלוקית בהרס המגדל ופיזור האומות התרחשה אחרי 340 שנה.

וכאן עולות ארבע תמיהות: ראשית, איפה האסון? איך אירוע שאמור להיות דגל ומופת הופך להיות טרגדיה? הרי מי כמונו מבקשים אחדות ושפה משותפת ומאחלים "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'" ומי כמונו מעודדים עשייה ויצירה ופיתוח עולם?

מדרש רבה לח: מעשה דור המבול התפרש, מעשה דור הפלגה לא התפרש.

אור החיים: מהו שכתב בניין העיר בפרטים המגונים [שהדבר **מגונה**] והלא אמרו רבותינו כי **מרצון ה' שיתעסקו בבניין העולם** (ככתוב באבות דרבי נתן יא: 'אהוב את המלאכה' – שנאמר 'ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת' ... רבי שמעון בן אלעזר אומר, אף אדם הראשון לא טעם כלום עד שעשה מלאכה, שנאמר 'ויניחהו בגן עדן לעובדה' והדר 'מכל עץ הגן אכול תאכל').

שנית: מצד שני, איך הפצת בוני המגדל פתרה את הבעיה? אם הם חטאו במשהו מהותי, היה על הקב"ה להרוג אותם כמו את אנשי דור המבול ולא להפיץ אותם בעולם?

אור החיים: אם טעו בפרטי הכפירה, לא נודע אופן הכפירה, וגם לא מספיק להענישם בהפיץ אותם?

שלישית: מה הסיפור של האבנים והחמר? איך זה שמכל העשייה האדירה הנדרשת לטובת הקמת עיר ומגדל, התורה מספרת רק שהצליחו להפוך אבנים ללבנים וחמר לחומר? מה זה משנה בכלל?

רביעית: מה טומנת המלחמה על ה"שם"? ובפירוט: מה כוונתם כשהם מכריזים בבסיס התוכנית שלהם "ונעשה לנו שם" ובמקביל, מה עומד מאחורי ההיפוך הבולט של **שמות ה' בפרשה**? מדוע בכל פרשת המבול, מכונה ה' בשם "אלוקים" ואילו בפרשת המגדל מתהפך הכינוי לשם ה'?

רמב"ן: היודע פירוש 'שם', יבין כוונתם ממה שאמרו 'ונעשה לנו שם' ... **ויבין כל העניין ... והסתכל בכל עניין המבול שהזכיר שם 'אלוקים', ובכל ענין הפלגה הזכיר השם המיוחד (י-ה-ו-ה).**

ברור אפוא שלא הציק להם רק אתגר חברתי, אלא אתגר **עליון** הדאיג אותם – והקמת המגדל נועדה למצוא פתרון גם לו. אנו רוצים לפתח רעיון מהותי, שראשיתו בגמרא ובמהרש"א, ולהרחיב אותו עם ביאור רלוונטי מאין כמותו במאמריהם של האדמו"ר האמצעי והרש"ב².

ג. לא צריך להתאמץ כדי להבין מה הסעיר אותם. די לחזור אל מאורעות הימים ההם ולהבין הכול: אנשי העיר והמגדל היו **צאצאי טראומת השואה**: הם היו בני ונכדי נח שניצלו בקושי מאימת המבול והתעוררו לעולם חדש לחלוטין. הם היו רדופים מהפחד שהקב"ה יקום עליהם שוב. בהיותם עובדי עבודה זרה שהכעיסו את ה', הם פחדו שזה יוכל לקרות כל יום.

לכן לפני כל התקדמות ציוויליזציונית, היה עליהם לפתור את הבעיה הראשונה: **לחסום את ה' מהיכולת להביא שוב מבול**. התורה רומזת על כך והגמרא מרחיבה:

3. **בראשית יא:** הבה נבנה לנו עיר ומגדל **וראשו בשמים** ונעשה לנו שם – **גמרא סנהדרין קט, א:** נבנה מגדל ונעלה לרקיע ונכה אותו בקרדומות כדי שיזובו מימיו. מחייכים בארץ ישראל על דעה זו: אם כן שיבנו מגדל בהר ולא בבקעה? א"ר ירמיה בר אלעזר: נחלקו לשלוש כיתות: אחת אומרת נעלה ונשב שם, ואחת אומרת נעלה ונעבוד עבודת כוכבים, ואחת אומרת נעלה ונעשה מלחמה עמו.

מסביר המהרש"א דברים נפלאים:

חידושי אגדות מהרש"א: היו יראים שיביא הקב"ה מבול ... ולא האמינו בשבועתו [שלא יחזור מבול]. אמרו שאין כחו אלא במים שיש לו למעלה, נבנה מגדל ונעלה לרקיע ונכה בקרדומות עד שיזובו כל מימיו ולא יהיה עוד מים. ולדעת רבי ירמיה נחלקו לג' כותות: אחת אומרת נלך ונשב שם ולא יגיע מבול מרוב גובהו של המגדל. ואחת אומרת נלך ונעבוד עבודה זרה באחדות ולא יביא עונש מבול, שאפי' ישראל שהם באחדות ועובדים אליילים – מניח להם, שנאמר 'חבור [חבורה] עצבים אפרים - הנח לו'. וזו שאומרת נעשה מלחמה – [נגיע לרקיע] ונשים עבודה זרה בראשו עם חרב בידו [להילחם בו].

² הסתייעתי רבות בדברים שכתב בעבר השליח הרב שמואל רסקין, ותודתי העמוקה לו.

כמה דרכים יצירתיות למנוע את המבול הבא: א. לפגוע באפשרות היווצרות המבול עצמו, על ידי שיטפסו לשמים ויכו בהם עד שייגמרו המים או שיטפסו למקום גבוה מעל העננים שמורידים מבול. ב. יחיו באחדות וה' יניח להם. ג. כוחות עבודה זרה יטפסו לשמים וייאבקו בו ישירות.

כעת נתבונן היטב בדברים שאמרה הגמרא ובפרט בדרך הראשונה - שנשמעת לכאורה לא הגיונית: האם היו כאלו מטומטמים לחשוב לטפס לשמים ולגמור שם את המים או לעלות מעל העננים?!

בדרך אפשר, יש למצוא עומק עצום ורלוונטי מאין כמותו: התוכנית שלהם הייתה **לשלוט בטבע**. הם סברו לנהל את הטבע וכך לנטרל את השליטה של האלוקים בו. אם האלוקים רוצה להביא עליהם מים, ימצאו דרך **לנהל את העננים ולפזר אותם** וכך לא יוכלו להטיל גשמים.

אלו דברים שהמדענים עושים (או מנסים לעשות) מדי יום. בקישור³ תוכלו לקרוא כתבה מלפני עשרים שנה שזו כותרתה המדויקת: "ביל גייטס רוצה להיות אל-הים: משקיע בחברה שמתכננת לסלק הוריקנים באיבם, על ידי הפחתת הטמפרטורה של פני האוקיינוס". בהערה⁴ הובאה בדיחה מתאימה.

כמובן, מה שהעניק להם את הביטחון וההשראה שיוכלו לעשות זאת הוא המצאת ה**לבנה והחמר**. שכן לראשונה **הצליחו המדענים להחליף את האלוקים**. בעוד שהאבן והסיד הם ברכת הטבע ומעשי ידי האלוקים, ואיפה שהקב"ה לא נתן את מתנת מרבי הטבע, נותר רק להתפלל אליו, הנה הלבנה והחמר הם יצירה סינטטית שהופקה באופן מלאכותי על ידי אנשי המדע. מכאן קיבלו את הביטחון לפצח את קודי שאר מנגנוני הטבע ולשלוט בהם.

אבל השאיפה שלהם הייתה הרבה יותר גדולה: לא רק לחסום את האלוקים, אלא להשכיח אותו ח"ו. הגמרא המשיכה והביאה שתי דעות, לפיהן רצו לעבוד עבודה זרה בשקט או אפילו לעלות לשמים ולעשות אתו מלחמה ישירה. יש לומר שזאת תוצאה והמשך ישיר מתחילת המהלך שלהם: אחרי שיפצחו את מנגנוני הטבע ויוכלו להחליף מעשי שמים, כבר יביאו לשכחת מציאותו לגמרי.

מה שגורם לאנשים להיזכר בקב"ה, הוא התלות בו. העובדה שהוא היחיד שיכול לפתור את בעיותינו. כשטוב לנו, כל אחד מתמלא אגו וגאווה, אבל כשמישהו מתמודד חלילה עם צרה גדולה ממנו, הוא אוטומטית פונה בתפילה לקב"ה שיפתור את הבעיה בדרך ניסית. אבל אם יצליח המדע לפתור את כל הבעיות בעצמו, איזו סיבה תהיה לאנשים להרים עיניים למעלה?

חוינו זאת עם החיסון: בעוד שחודשי המגפה הראשונים היו טראומטיים ומבהילים, ברגע שהומצא החיסון, הוחלפה התפילה בהפעלת קשרים בקופת חולים לתפוס תור ראשונים להתחסן.

אבל הם טעו טעות גמורה: לא בעצם רצונם לפתח את העולם, אלא במחשבה שהמדע הוא האויב של האלוקים. האמת היא הפוכה: המדע הוא ברכת שמים והגשמת היכולת שהאלוקים נותן בראש. העובדה שתומס אדיסון הצליח לפתח את הנורה החשמלית אחרי 6000 ניסיונות כושלים, אומרת שבדיקת ביום הזה בחר בו הקב"ה להיות האיש שישנה את העולם. אדיסון לא היה אויב של השכינה, אלא השליח שזכה בברכה להיות משנה המציאות.

הציווי הראשון שהטיל הקב"ה על האדם, שניות לאחר שנוצר: "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ". מדרש מקסים מספר כך (תנחומא תזריע ה): "מעשה ששאל טורנוסרופוס לרבי עקיבא: למה אתם מלין את התינוקות (ובעצם אומרים שאין מעשי ידי הקב"ה שלמים וצריכים תיקון מהאדם?). הביא רבי עקיבא שבליים וגלוסקאות (עוגות מוכנות) ואמר: אלו מעשה הקדוש ברוך הוא ואלו מעשה ידי אדם (ומכאן שהאדם נדרש לתקן את מעשי האלוקים). אמר טורנוסרופוס: אם חפץ במילה, למה הולד אינו יוצא מהול ממעי אמו? אמר לו רבי עקיבא: ולמה חבל הטבור תלוי בבטנו ואמו חותכו? ... לפי שלא נתן הקדוש ברוך הוא את המצות לישראל, אלא לצרף אותם בהם (וכך כלל מעשה הבריאה הוא לברוא ולשכלל ולתקן עולם)".

³ <https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1000479603>

⁴ ג'ורג' בוש עולה למעלה ואלוקים שואל: במה האמת? למען מה פעלת? "פעלתי למען חופש וחירות לכל אדם". נלסון מנדלה מגיע לשמים והאלוקים שואל במה האמת? "חירפתי נפשי למען שוויון בין כל האדם והפסקת האפליה הגזעית". ביל גייטס עולה ואומר לאלוקים: "אני מאמין שאני אמור לשבת על הכיסא שלך...".

טורנסרופוס סבר שמעשי ידי הקב"ה שלמים ולא נדרש האדם אלא ליהנות ולחגוג את מה שירד מלמעלה. ואילו רבי עקיבא לימד אותו את העיקר הראשון של היהדות: האדם הוא שותף במעשה בראשית. האדם קיבל את הזכות להיות השותף של הקב"ה בבריאת, יצירת, תיקון ושכלול העולם.

אדרבה: האמת היא שאין כח שיכול להלל ולפאר את שם ה', כמו חוכמת המדע. כי מי כמותם יודע את פלא המפליא לעשות, שכרוך בבריאת העולם ומעיד על בורא יוצר ומכוון שמשכלל הכול. פרופסור וולוול גרין סיפר: "פעם שאל אותי הרבי, האם אני מכיר את הפרשנות החסידית למושג השגחה פרטית? השבתי בחיוב: עקרון ההשגחה הפרטית קובע כי שום דבר שמתרחש בעולם אינו מקרי. כל דבר שיהודי רואה או חווה הוא מכוון מלמעלה, במטרה לקרב אותו לקדוש ברוך הוא. הרבי הנהג והועיד לי משימה: 'רעיון זה נכון שבעתיים כאשר מדובר באדם כמוך, שעוסק בחקר השכבות באטמוספירה או חיפוש אחר חיים במאדים. ביכולתך למצוא שפע של אירועים והתרשמויות שבכל אחד מהם יש טביעת אצבע של האלוקים עם לקח בצידה. תתחיל לרשום יומן ולתעד בו את כל אותם אירועים, ואחר כך תנתח אותם בניסיון לאתר את ההוראה הרוחנית שניתן להפיק מהם. אם לא תגלה בעצמך - אעזור לך'. נהגתי כעצת הרבי, וניהלתי יומן שהתמלא במאות סיפורים ואירועים כאלה".

בשיחה מפורסמת על הפרשה (לקו"ש טו פרשת נח), מובאות כמה נקודות אודות התגליות המדעיות האחרונות שמבססות ומבצרות את האמונה באל אחד. כמו עקרון האחדות שהתגלה בדורות האחרונים, לפיו ישנו סנכרון בין כוחות הטבע וכן העובדה שישודות החומר הם מועטים ולא כמו שחשבו בעבר שהוא מורכב מריבוי יסודות, ועד שממעטים אותם היום לשני עניינים של כמות ואיכות, חומר נושא הכח והכח וכו'. מה שמעיד על יוצר אחד באחדות פשוטה. כך חכמת המדע ממצאה המצאות המקלות את האמונה, כמו "עין רואה ואוזן שומעת" וכו'. בהערה⁵ הובא סיפור מעניין.

ואולי בכך אפשר לבאר את שאלתו השנייה של האור החיים כדלעיל: "אם חטאו בכפירה, מדוע הסתפק הקב"ה בלהפיץ אותם בארץ?". שכן עצם מעשיהם היו טובים ומועילים להצלחת הבריאה. הטעות שלהם הייתה רק בפרשנות של העובדות המדעיות, ולשם כך מספיק להפריד אותם ולהפיץ בעולם – שלא יהיו "שפה אחת ודברים אחדים", ואז אם אוניברסיטה אחת תהפוך לכפרנית חלילה, תהיה אקדמיה אחרת שתחלוק ותציג את הדעה האמתית.

הנה יסוד הדברים בקטע מהרבי הרש"ב - שאומר שאנשי דור הפלגה רצו לנתק בין הקב"ה והטבע ולומר שהטבע פועל מעצמו. ואולם האמת היא שהטבע הוא בסך הכול גילוי של ברכת ה'.

מאמר 'וידעת' ספר המאמרים תרנז עמוד נה: 'הפלגה' הוא לשון פלוגתא ומחלוקת, והיינו שהפליגו והפרידו בין שם הוי' לשם אלקים. וענין הפירוד הוא כשחושב שהשם אלקים מסתיר ח"ו על שם הוי' וממילא יחשוב שכל הנעשה בעולם הוא משם אלקים עצמו והוא ענין 'עזב ה' את הארץ'... ולכן הוא מחשב את ההעלמות וההסתרים לעיקר, וממילא הרי הוא נותן עצמו לחיצוניות הנהגת העולם. והוא

⁵ מתוך פרופסור גרין שלום וברכה עמוד 52: "באותה יחידות התעניין הרבי בעבודה המחקרית שאני עושה במסגרת סוכנות החלל האמריקאית (נאס"א) וביקש לשלוח לו דיווחים מעבודתי בנאס"א. בחזרתי הביתה עיינתי בחומרים שהיו מאוכסנים בביתי, נמצא חומר רב שהיה רלוונטי לשליחה לפי ההגדרה של חומר שאינו מסווג, והיצע הרחב גרם לי להתלבטות מה לשלוח. וכך חלפה שנה ואני שכחתי מבקשתו של הרבי. "יום אחד הזדמנתי באקראי לניו-יורק וכמובן נסעתי ל770. התפללתי מנחה עם הרבי וניצבתי בפניה. הרבי זיהה אותי ואמר משפט שגרם לי להחזיר: "התחייבת על משהו, איפה הוא?...". עלה בדעתי תירוץ ואמרתי: "זה בגלל שהרבי מאוד עסוק, והחומרים שלי הם 'שטויות'...". הרבי ענה: "אל תרחם עלי... שלח מה שביקשתי". שבתי לביתי ומיהרתי לעיין שוב בחומרים ולאגור חומר לשלוח לרבי, עד שנערמה חבילה ששקלה חמשה קילוגרמים ויותר. שנה חלפה והייתי שוב ביחידות. "קראתי את כל החומר ששלחת", אמר הרבי, "יש לי שאלה: יש סתירה בדברים. בכרך הראשון של הדיווחים כתבת שחיידיקים יכולים להתקיים על כוכב מאדים... מה בדו"ח אחר, ארבע שנים מאוחר יותר הבאת רשימה של חיידיקים שאינם יכולים להתקיים על המאדים... מה קרה?". הוכיח בהלם. מי זוכר את הדוחות הללו? מי בכלל קרא אותם?... כשחזרתי לביתי מיהרתי לעיין במקורות מהם ציטט הרבי ואכן, הסתירה הייתה ברורה. לאחר מספר חודשים ביקשתי להיפגש עם הרבי רק למספר דקות. אמרתי שמצאתי את הסתירה וההסבר הוא שנפלה טעות! אנחנו בני אדם וטועים לפעמים... התגובה של הרבי הייתה נפלאה: "אני מודה לך שהבהרת את הנושא, כי אני דאגתי. מדוע? משום שאני מאוד לא אוהב סתירות... וכשאני יודע עכשיו שזו לא סתירה אלא טעות - אני רגוע". יש לומר שהרבי "לא אהב סתירות" גם בין האמונה למדע ולכן סבר ששני התחומים הם כוחות שהקב"ה נתן לנו כדי להכיר אותו יותר. אלא שהמדע עוסק בשאלה איך דברים עובדים? ואילו התורה עוסקת בשאלה למה הדברים כך? אלו שני זרועות שלא אמורות לסתור ולא להתנגש.

ההיפך לגמרי מיחוד הוי' ואלקים, שאין שום דבר מסתיר כלל, כי אם אדרבה כל ההסתרים הם בשביל הגילוי, היינו להביא את האור למטה מטה במדרגות תחתונות.

ומאחר שידוע היטב שהעיקר הוא האלקות השופע לו חיות, אבל כל הממוצעים והדברים הגשמיים כמו עסק משא-ומתן והלחם שהוא אוכל כו' אינם כלום מצד עצמן, שלא הם מקור חיותו, כי אם העיקר הוא האור האלקי המחיה אותו, וכל העינים הגשמיים הם רק ממוצעים וכלים שבהם מתלבש האור האלקי בכדי שיבוא החיות בבחינת גשמית לפי ערכו כו', אם כן, אינו שייך שיטרידו אותו העינים הגשמיים וימנעו אותו מתורה ותפלה, מאחר שהם אינם העיקרי, כי אם העיקר הוא האלקות! וגם לא ילך בדרך תחבולות בעסקו, ולהרבות בעסק עד שמונע ומעכב אותו בשעת הכושר מתורה ותפלה, כי אם יעסוק בעסק לפי ערכו, ובאופן שלא ימנע אותו מתפלה בזמנה ומעסק התורה בכל יום כו'.

בינתיים, בתוך דברי הרשב"ב הללו, למדנו יישוב גדול ויסודי לשאלתנו האחרונה, קושיית הרמב"ן: מהו ענין ה"שם" שעמד במרכז שאיפתם? ולמה הפרשה באה בשם הוי' ולא בשם אלוקים?

נקודת העניין ליודעי חן: שם הוא דרך לתאר יכולת ופעולה. כמו השם "אברהם" שמתאר את היות אברהם אבינו "אב המון גויים" או כינוי "רופא", שמתאר את יכולת נושא השם לרפא. עד"ז שמותיו של הקב"ה מתארים צורות שונות של הנהגה שלו.

והנה הקב"ה פועל בעולם בשתי צורות, גלויה ונסתרת. ניסית שמשברת את הטבע ואז אפילו עיוור רואה את כוחו. או צורה נסתרת שמתלבשת בתוך כלי הטבע ופועלת **במסגרת המגבלות שלהם**. כשהקב"ה פועל במסגרת הטבע, מי שלא הולך לעבודה לא יוכל לחיות, כי השפע עובר דרך הכלים המסתירים של הטבע. אלו שני שמותיו המדוברים של הקב"ה: שם "הוי'" הוא כינוי לכוח הניסי שמעל הטבע, ואילו שם "אלקים" בגימטרייה "הטבע" הוא כינוי לענוותנותו של הקב"ה שפועלת באמצעות הצמצום וההגבלה של הטבע.

אנשי המגדל האמינו בשם "אלקים". הקב"ה ברא את העולם והעניק לו את יכולותיו הסגוליות, אבל סברו ששם "אלקים" עומד בפני עצמו. הוי' אומר שהטבע פועל בצורה עצמאית, בהתאם לכללים הקבועים שנטבעו בו וה' אינו מתערב לשנות אותם. וכיון שכן, סברו שהם יכולים להשתלט על המערכת: לפענח את סודות הטבע ולהפעיל אותו בעצמם ואף למנוע מהקב"ה לנהל אותו, כנ"ל.

אולם פירוק המגדל ופילוגם והפצתם בגויים, לימדה ש"הוי' ואלוקים כולא חד". היינו שאין דבר כזה כח עצמאי. שום כח אינו פועל מעצמו ולטווח ארוך, אלא הטבע הוא בסך הכל צינור להחלטות שנקבעו הרבה יותר גבוה וצריכות להתחדש בכל רגע ורגע.

הנה דוגמה מדהימה מהימים האחרונים⁶: "עם סיום שנת השמיטה, מפרסם קיבוץ חפץ חיים - שמשבית את העבודה החקלאית לחלוטין בשנת השמיטה - את נתוני היבול בעשור האחרון. זו הפעם השנייה, שבשנה השישית שלפני שנת השמיטה, הוכפל היבול ואדמת המשק הרוויחה כפליים".

כעת נחשוב רגע: האם עשו משהו מיוחד בשנה השישית? האם קמו לעבודה יותר מוקדם ועזבו את השדה יותר מאוחר?! זו הוכחה ברורה כי אין דבר כזה "טבע" שפועל מעצמו (על פי הכללים שקבע הקב"ה מראש לפני 5700 שנה), אלא הטבע ומעל הטבע זאת מציאות אחת ממש, אלא שבחר הקב"ה להעביר את השפע הניסי באמצעות הטבע.

כבר אמר מי שאמר: מהו טבע? בסך הכול **ניסים שהתרגלנו אליהם**. וכי יש משהו הגיוני בכך שהשמש זורחת כל בוקר ושוקעת בערב? מי הקים מערכת אדירה כזו? וכי יש היגיון בכך שגרעין פרי בגודל ס"מ מצמיח עץ גדול ממנו פי מיליארדים? אלא שהטבע הוא ניסים שהתרגלנו אליהם ולכן אנו קוראים להם טבע, אבל האמת היא שזה פלא וזה מופת.

⁶ <https://www.srugim.co.il/717431-%D7%91%D7%97%D7%A4%D7%A5-%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D-%D7%97%D7%95%D7%A9%D7%A4%D7%99%D7%9D-%D7%A0%D7%AA%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%9D-%D7%94%D7%A8%D7%95%D7%95%D7%97%D7%A0%D7%95-%D7%9B%D7%A4%D7%95%D7%9C-%D7%91>

מובא בילקוט שמעוני (יהושע יט) כי בזמן מלחמות "גוג ומגוג" בעקבתא דמשיחא, תחזור מלחמת מגדל בבל על שמו של הקב"ה. ככתוב: "יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו". אכן זה הניסיון העיקרי של דורנו: בתוך הפיתוח וההתקדמות המואצת של הטבע, שברוך ה' מאפשר חיים טובים ונוחים מאי פעם, לזכור כי יד ה' עושה כל אלה ואם ה' לא ישמור עיר – שווא שקד שומר.

מאיפה לוקחים את העוז והאוטונומיה לכך? דיברנו בשנים הקודמות על סודה של ה"תיבה": ספינת ההצלה של נח נקראה בשם "תיבה", למרות שתיבה היא קופסה קטנה ואילו תיבת נח הייתה אנייה גדולה באורך 150 מטר והיה מתאים לקרוא לה בשם זה? אלא שלמילה "תיבה" יש כפל משמעות: תיבה היא גם "מילה". קבוצת אותיות שיוצרות משמעות. והאסטרטגיה מול המים הרבים של המבול הוא "בוא אל התיבה", לחוות בעומק את מילות התפילה ולימוד התורה.

דיבור הוא המצת, הסטרטר של הרגשות, ככתוב "ונפשו יצאה בדברו". כשאדם מדבר על משהו הוא חווה את הדברים בעומק ומוצף רגש. דיבורי כעס הופכים אותו לעצבני, כמו שדיבורי אהבה מציפים בו געגוע. כשאדם שומע סיפור ברדיו ומספר אותו לאנשים סביבו בבית הכנסת, הוא נעשה לווט. כך מצווה הקב"ה: "בא אל התיבה", בתחילת היום, עוד לפני שמתחיל המבול של טרדות הפרנסה, תיכנס לבית הכנסת, תניח תפילין ותיקח סידור, ותיכנס לעולם של אמונה בהשגחה פרטית, ותפנים את ההכרה כי כל המעשים הם רק כלי לברכת ה'.

המגיד מקוזניץ, מראשוני מאורי החסידות בפולין, אמר פרפרת נפלאה בשמו של המגיד ממעזריטש: מידות התיבה היו בגימטרייה של האותיות "לשן": ל-שלושים אמה גובה, ש-שלוש מאות אמה אורך, נ-חמישים אמה רוחב. והדברים מובנים לפי גישתנו: שכן התיבה היא רמז לכוח הלשון, שמרומם את הנפש באמצעות דיבורים נכונים.

בהערה⁷ הובא סיפור חסידי נפלא. ניצחנו את המלחמות הקודמות ונביס גם את זו, גוג ומגוג הרוחני, ונזכה לגאולת עולם בקרוב ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל

ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

⁷ הגאון החסיד הרב יואל כהן, אהב לספר את הסיפור הבא: לאדמו"ר הצמח צדק היה דוד בשם "יוסלה", וכך היה כינויו "הדוד יוסלה". יום שישי אחד נכנס יוסלה למקווה לטבול לקראת שבת וכדרכם של יהודים, פצח בניהול העולם. בעומדו תחת מי המקלחת, פיטר את המלך, הפיל את הבורסה ויצא למלחמה. האיש שעמד מולו התווכח עמו בלהט וטען שהאמת הפוכה. בסופו של דבר סיכמו להיפגש עוד חצי שעה בביתו של יוסלה על פרוסת קוגל טובה ולקבל החלטות.

יוסלה חזר הביתה, וכיון שבמהותו היה אדם נעלה, הוציא מהארון חומש והחל לחזור את הפרשה. שאלות עלו במוחו והוא פתח ספרים, רש"י ורמב"ן, אור החיים וספורנו ושקע בעולמה של תורה.

לפתע נשמעה דפיקה בדלת. סהרורי קם לפתוח וראה מולו יהודי. הוא שאל מה רצונו, והאיש ענה: "יוסלה, זה אני מהמקווה, סיכמנו להמשיך להתווכח על פרוסת קוגל".

"-אה" השיב יוסלה, "קודם דיברת עם יוסלה מהמקווה, עכשיו זה יוסלה אחר לגמרי..."